

УДК 325.2(44)«1918/1939»

В. У. Коваль, ст. выкл., кан. гіст. навук (БДГУ, г. Мінск)

АДМЕТНЫЯ РЫСЫ ДЗЕЙНАСЦІ БЕЛАРУСКАЙ ЭКНАМІЧНАЙ ЭМІГРАЦЫІ Ў ФРАНЦЫІ (1918–1939 гг.)

Эканамічная эміграцыйная хваля беларусаў у Францыю набыла масавы характар у міжваенны перыяд, яна фарміравалася ў асноўным з ліку жыхароў Заходняй Беларусі. Найбольш спрыяльныя ўмовы для эміграцыі склаліся ў 1920-ыя гады. Афіцыйная палітыка польскіх улад стымулявала выезд беларускага насельніцтва за межы Другой Рэчы Паспалітай.

Колькасць беларускіх эмігрантаў у прымаючым грамадстве не была стабільнай. Складанасць у падліках беларусаў у Францыі звязана з пытаннем нацыянальнай ідэнтычнасці жыхароў Заходняй Беларусі, бо далёка не ўсе з іх лічылі сябе беларусамі па нацыянальнасці. Афіцыйныя польскія дакументы не ствараюць поўную карціну эміграцыі, там прысутнічаў падзел эмігрантаў па веравызнанні, аднак не было падзялення на нацыянальнасці.

Для працы ў Францыі агенты ў Заходняй Беларусі вербавалі пераважна маладых асоб, якія змаглі б вытрамаць складаныя ўмовы эміграцыі. За дынамікай і структурай эміграцыйных працэсаў сачыла Генеральная французская канфедэрацыя працы. Інфармацыя пра рэкрутацыю выезду размяшчалася ў выглядзе плакатаў. Для адбору на працу ў Францыю звычайна запрашаліся мужчыны ва ўзросце ад 21 да 40 гадоў, незамужнія маладыя жанчыны ці сем'і для работы ў сельскай гаспадарцы [1]. Жадаючыя легальна выехаць на заробкі ў Францыю праходзілі жорсткі адбор, бо пры найманні рабочай сілы ўважліва ставіліся да фізічнага здароўя кандыдатур.

Беларускіх эмігрантаў прымушалі падпісваць кантракт, які звычайна ставіў іх у няроўныя ўмовы з французамі. Кожны працоўны з такім кантрактам меў заробак на 30–40 % ніжэйшы, чым аўтэхтоннае насельніцтва. У 1930-ыя гады распаўсюджанай практыкай стала выплочваць меншыя сумы, чым гэта пазначалася ў кантракце.

Кантракт для эканамічных эмігрантаў быў не адзіным патрэбным дакументам для паспяховай легалізацыі ў Францыі, асобам неабходна было аформіць яшчэ працоўную ідэнтыфікацыйную карту. Афармленне карты было няпростай справай, аднак без дакументаў уладкавацца на працу не дазвалялася. Ігнараванне французскіх законаў не толькі стварала праблемы ў момант працаўладкавання, але і пагражала рэальным пакараннем. Напрыклад, пры аднаўленні прасрочанай працоўнай ідэнтыфікацыйнай карты на эмігрантаў налагаліся штрафы.

На старонках беларускай і ўкранскай прэсы, якая выходзіла ў Другой Рэчы Паспалітай, рэгулярна публікаваліся матэрыялы пра складанасці побыту эмігрантаў у Францыі, нярэдка артыкулы адлюстроўвалі песімістычныя настроі. “Эміграцыя ў Францыю забівае. Працадаўцы не прытрымліваюцца кантрактаў. Значную частку эмігрантаў высылаюць на цяжкую работу ў французскія калоніі, дзе наш народ проста гіне”, – пісала ўкраінская газета “Грамадскі голас” (Львоў, 7 ліпеня 1923 г.). Тыповым прыкладам апісання жыцця эміграцыі ў Францыі з’яўляецца матэрыял газеты “Сын Беларуса” (Вільня, 1924. № 32): “На эмігрантаў у Францыі глядзяць бадай што, як на рабоў, і надта ня любяць, калі хто-небудзь з гэтых “рабоў” ведае французскую мову. Кожны павінен падпісаць кантракт ці ўмову і да вызначанага часу жыве ў лагеры без права выхаду. Плата значна меншая, чым нават можна было спадзявацца”.

Беларускія эмігранты, якія вызначыліся спробамі абароны сваіх правоў ў Францыі, мелі пэўны палітычны вопыт барацьбы ў змаганні з польскімі ўладамі ў Заходняй Беларусі. З другой паловы 1920-ых гадоў беларускія сяляне і працоўныя ў Францыі пачалі ствараць нацыянальныя арганізацыі і гуркі. Самай актыўнай і значнай арганізацыяй беларускай дыяспары ў міжваенны час стаў “Хаўрус беларускіх работнікаў у Францыі”. Арганізацыя была створана у Парыжы ў верасні 1930 г. Актыўнасць “Хаўрусу” беларускіх работнікаў у Францыі адзначаецца сваёй няроўнасцю. Напрыклад, “Хаўрус” фактычна бяздзейнічаў у 1931 г., не маючы падтрымкі беларусаў з іншых краін свету, без сталай сувязі з палітычнымі цэнтрамі Заходняй Беларусі, але ў 1932 г. праца зноў пачала ажываць [2] і развівацца да акупацыі краіны ў Другой сусветнай вайне. Аб’яднанне эканамічных эмігрантаў у Францыі існавала больш за дзесяцігоддзе, што дазваляе зрабіць выснову пра яе запатрабаванасць і значнасць.

Заклучэнне. Такім чынам, беларускія эканамічныя эмігранты ў Францыі сустракаліся са складанасцямі легалізацыі ў прымаючым грамадстве, што тлумачылася заканадаўствам краіны-рэцыпіента. Адметных поспехаў у арганізацыйнай справе беларусы дасягнулі ў другой палове 1930-ых гадоў, калі атрымалі пэўны палітычны вопыт у абароне эканамічных інтарэсаў.

ЛІТАРАТУРА

1. ДАБВ. Фонд 2082. Воп. 1. Спр. 102.
2. НАРБ. Фонд 458. Воп. 1. Спр. 182.